

<http://revped.ise.ro>

Print ISSN 0034-8678; Online ISSN: 2559 - 639X

**TRAIAN VRĂȘMAȘ, ECATERINA VRĂȘMAȘ, ON THE ROAD TO
INCLUSIVE EDUCATION IN ROMANIA - THE CONTRIBUTION OF
THE RENINCO NETWORK. Bucharest, Universitara Publishing
House, 2021, 510 pages, ISBN 978-606-28-1369-7**

TRAIAN VRĂȘMAȘ, ECATERINA VRĂȘMAȘ, PE DRUMUL SPRE EDUCAȚIA
INCLUZIVĂ ÎN ROMÂNIA - CONTRIBUȚIA REȚELEI RENINCO. București, Editura
Universitară, 2021, 510 pagini, ISBN 978-606-28-1369-7

Daniela IONESCU, Paul LUNGEANU

Journal of Pedagogy, 2023 (2), 237 - 242

<https://doi.org/10.26755/RevPed/2023.2/237>

The online version of this article can be found at: <https://revped.ise.ro/category/2023/>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.
To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Published by:

**CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE
UNITATEA DE CERCETARE ÎN EDUCAȚIE**

<http://www.ise.ro/>
<https://rocnee.eu/>

Further information about *Revista de Pedagogie* – *Journal of Pedagogy* can be found at:

Editorial Policy: <http://revped.ise.ro/editorial-policy/>
Author Guidelines: <http://revped.ise.ro/en/author-guidelines/>

TRAIAN VRĂȘMAȘ, ECATERINA VRĂȘMAȘ, PE DRUMUL SPRE EDUCAȚIA INCLUZIVĂ ÎN ROMÂNIA - CONTRIBUȚIA REȚELEI RENINCO. București, Editura Universitară, 2021, 510 pagini, ISBN 978-606-28-1369-7

Daniela Ionescu*

Paul Lungeanu**

Universitatea din București,
Facultatea de Psihologie și Științele Educației,
București, România
daniprofa@gmail.com
paul-cristian.lungeanu@drd.unibuc.ro

Povestea de peste 30 de ani a celor trei tipuri de educație: specială, integrată, incluzivă în România

1. Context: educația incluzivă în România

Echipa coordonată de domnii profesori Vrășmaș, prin lucrarea „Pe drumul spre educația incluzivă în România”, dorește să aducă în atenția publicului larg o sinteză cu privire la istoria incluziunii din școala românească, povestea unui domeniu educațional special în România din ultimii 32 de ani – cel dedicat persoanelor cu dizabilități și/sau CES – având ca repere fundamentale „trei variante ale educației: educația specială, educația integrată și educația incluzivă (3E)” (p. 19).

Această incursiune deosebit de vastă și complexă, realizată împreună de autorii Ana Maria Dinu (Irimescu), Livius Manea, Simona Nicolae, Monica

* Studentă doctorandă, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Universitatea din București, București, România.

** Student doctorand, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Universitatea din București, București, România.

Stanciu, Viorica Preda, Ecaterina Vrăsmaș și Traian Vrăsmaș, cumulează experiențele unui număr semnificativ de profesioniști, colaboratori și persoane direct implicate, cu precizarea demersurilor realizate treptat, a barierelor, oportunităților și propunerilor relevante unei evoluții necesare în acest domeniu, dorind să contribuie, prin lucrarea de față, la următoarele aspecte: evidențierea cadrului normativ național care face referire la trei variante, forme mai mult sau mai puțin particulare, niște atribute ale educației, dintre care ultimul este mai general – *specială, integrată, incluzivă...*; conceptualizarea acestor trei variante educaționale (3E), la noi și în lume; punerea sub lupă a succeselor, dar și a inconsecvențelor și erorilor – în legislație, management și activități profesionale, ca puncte de reper și învățăminte pentru viitor; aducerea în lumină a activităților și a angajării militante, de peste 23 de ani ale Rețelei naționale RENINCO (plus 4-5 ani anteriori ca experiență informală), cu privire la integrarea în comunitate a unor copii și tineri cu cerințe educaționale speciale; prezentarea sintetică a unor proiecte și lucrări publicate, realizate în domeniul educației speciale, integrate și, mai nou, incluzive, pe filiera RENINCO - MEN - UNICEF - UNESCO și alți parteneri instituționali; realizarea unei radiografii a situației actuale a educației incluzive în România, ca paradigmă de actualitate și de viitor, ca mijloc esențial pentru a se atinge și la noi în țară dezideratul universal al *educației pentru toți*, pentru fiecare persoană umană, paradigmă lansată în urmă cu peste 31 de ani de către comunitatea internațională.

Autorii susțin, de altfel, o abordare sistemică a domeniului pentru că școala nu este izolată, ci este rodul societății „atât cât o produce”. Prin educație incluzivă, este vorba despre producerea unei școli în ton cu mediul său, în ton cu societatea, pentru a răspunde cel mai bine diversității tuturor. Ea pregătește viitorii cetățeni ai unei societăți care nu poate fi decât diversă, printr-un parteneriat social durabil și sustenabil.

Prin urmare, prof. univ. emerit dr. Ecaterina Vrăsmaș (Universitatea din București) și prof. univ. dr. Traian Vrăsmaș (Universitatea „Ovidius” din Constanța) ne oferă această carte consistentă (510 pagini), densă, dar atât de utilă, cu explicații lămuritoare, într-un stil pragmatic și eficient, în paradigma educației incluzive. De asemenea, conținutul volumului academic ne invită să pășim pe drumul incluziunii și să reflectăm asupra educației incluzive ca mijloc de combatere a inegalităților și a excluziunii. În acest sens, subtitlul

„Contribuția Rețelei RENINCO” ilustrează fidel conținutul cărții, deoarece RENINCO înseamnă măsuri concrete și bazate pe date științifice, care urmăresc cercetarea în domeniul educației incluzive, afilierea la instituțiile europene, reforma politicilor educaționale, strategiile pentru educația incluzivă. Originea acestui concept își are rădăcinile în comunitatea persoanelor cu dizabilități ca răspuns la modul în care persoanele cu handicap au fost abordate la școală și, în general, în societate. Conceptul a evoluat de la un sentiment de nedreptate al unei categorii, persoanele cu handicap, la problema discriminării/segregării în general a altor grupuri de populație. Această evoluție este de înțeles în lumina următoarelor aspecte: filosofiei/teoriei „normalizării” (Mikkelsen et al., 1980) și cea a „valorizării rolului social” (Wolfensberger, 1972) alături de psihologia și pedagogia umanistă (Maslow, Rogers) – care au contribuit la o înțelegere profundă a fenomenului prin „pledoaria de a invita elevii să se vadă pe ei înșiși ca fiind capabili, valoroși și autodirecționați și a-i încuraja să acționeze corespunzător acestor percepții de sine” (p. 62) și care, implicit, au condus la o nouă politică socială cu privire la persoanele cu handicap, mai ales în Europa și SUA. Într-adevăr, conceptul de incluziune propune reformarea sistemului de învățământ, astfel încât școlile să răspundă, în mod echitabil, diversității copiilor.

Lucrarea este alcătuită din șase capitole și permite cititorilor să aibă o viziune extinsă asupra problemelor asociate cu acest concept complex, deoarece cuprinde diferite **documente** (decretul lege 138/1990, HG 586/1990, primele legi ale persoanelor cu dizabilități din 1992 etc.), **resurse** (TEMPUS pentru educație integrată 1995-1996, Programul național de integrare a copiilor cu CES 1993-1997, Pachetul de resurse UNESCO 1995-1996 etc.), **argumente și interpretări** (RENINCO: Educația integrată a copiilor cu handicap 1998, Cartea Albă RENINCO 1999, Ghid de predare-învățare pentru copiii cu cerințe educative speciale 2000, Noi evoluții în promovarea educației incluzive UNICEF - UNESCO - MEN - RENINCO 1999-2000 etc.).

Capitolul introductiv al cărții este substanțial și complex prin abordarea delimitărilor conceptuale, autorii prezentând noțiuni specifice domeniului educației copiilor cu dizabilități, cu accent pe principalele abordări educaționale, limitele și evoluția acestora (educația specială - educația integrată - educația incluzivă).

În al doilea capitol, practicile tranziției anilor ‘90 (utilizate timp de 7 ani) oferă conținut care facilitează buna înțelegere a politicilor naționale educaționale de la actul de (re)naștere al psihopedagogiei speciale și al cercetării în domeniul educației speciale, spre normalizare și integrare. Acesta reamintește originile și fundațiile sale în România, începând cu mijlocul anilor ‘90 ca punct de cotitură politică, cu apariția unei întregi game de mecanisme, apariția Secretariatului de Stat pentru Handicapați (SSH) și segregarea educației speciale, 1991-UNICEF în România, înființarea Centrului Metodologic pentru Recuperarea Copiilor și Tinerilor Handicapați CMRCTH, instituție experimental-operațională și de perfecționare a personalului didactic din domeniul educației speciale și proiecte pilot de integrare școlară, moment în care apare Rețeaua RENINCO care pune sub semnul întrebării eficacitatea acestor intervenții în societate.

Capitolul al treilea pune la dispoziția cititorului informații care conturează perspectiva educației, protecției copilului în oglinda incluziunii românești ce a început să fie dificil de accesat de către copii, profesori, părinți, specialiști etc. (1998-2000) – de aceea, RENINCO - „Rețea națională de informare și comunicare pentru integrarea în comunitate a copiilor cu cerințe educative speciale” – propune idei și acțiuni care rezultă din munca și expertiza specialiștilor români de marcă (Cartea Albă RENINCO, ghiduri de predare - învățare în rândul elevilor cu cerințe educaționale speciale, practici incluzive în școli etc.).

În următoarele două capitole, elanul integrării europene și destinația UE ne aduc până în prezent și pătrundem în filozofia incluzivă, în crearea autenticului spirit al excelenței și echității în legislația de educație, și scoțând la iveală din nou ideea centrală că fiecare elev este o ființă umană care trebuie recunoscută.

Al șaselea capitol vizează stagnarea, regresul sau progresul educației incluzive din România în lumina cercetărilor RENINCO, în parteneriat cu instituții naționale și internaționale credibile. Astfel, după ce a întocmit o analiză sistematică a studiilor și cercetărilor solide din România, lucrarea devine o oportunitate pentru autori de a da frâu liber îngrijorărilor, învățămintelor, dar și soluțiilor care arată, prin studii de caz, practici concrete și încurajatoare de educație incluzivă, dovada că această abordare este posibilă.

2. Educația incluzivă încotro? Direcții de acțiune, concluzii, mărturii

Cartea, de mare claritate și bogat documentată, facilitează o lectură clară și ușor de parcurs care se dovedește a fi un manual de bune practici apreciat datorită numeroaselor referințe care punctează cu asumare și viziune finalul fiecărui capitol. Autorii au reușit să reunească în mod iscusit studii europene, dar și studii concepute și duse la bun sfârșit de echipele naționale de coordonare, pentru a propune o analiză comparativă care să fie relevantă pentru inovarea domeniului și evitarea promovării exemplelor comune și practice în alte țări, dar adesea dificil de transpus în sistemul nostru.

Două rezerve ar putea avea, eventual, un cititor. Pe de o parte, ar putea găsi că lucrarea a fost (prea) asumată pentru că nu ezită să facă un rechizitoriu împotriva efectelor politicii educaționale din ultimii ani. Pe de altă parte, ar putea găsi că lucrarea ne invită insistent să reflectăm asupra domeniului incluziv și se ridică întrebarea: în ce moduri pot aceste reflecții și analize științifice să schimbe practicile și formarea profesorilor? Citirea acestei cărți arată provocările realizării acestui demers și concluzionează că, pentru moment, doar inițiativele individuale și/sau grupurile de profesori motivați sunt capabili să *mîște* lucrurile într-o **școală incluzivă**. Aceasta poate să fie o observație optimistă, dar și care să ne pună pe gânduri (privind incapacitatea abordării sistemice a acestui domeniu).

Analizând cartea „Pe drumul spre educația incluzivă în România: Contribuția Rețelei RENINCO”, putem identifica câteva puncte forte, cum ar fi abordarea cuprinzătoare, contextualizarea istorică și relevanța practică. Cartea oferă o analiză detaliată a educației incluzive în România, combinând teorii educaționale cu aspecte politice și sociale într-o perioadă extrem de lungă, 30 de ani, în contextul specific al României post-comuniste, oferind o perspectivă unică și relevantă, un ghid valoros pentru profesioniștii din educație și politici publice, subliniind importanța și impactul Rețelei RENINCO. Pentru a evalua în ce măsură cartea are anumite puncte slabe, este important să evidențiem concentrarea accentuată pe teorie, ce poate lăsa mai puțin loc pentru prezentarea unor studii de caz practice sau mărturii personale, aspecte care ar fi putut consolida înțelegerea aplicării conceptelor în context real, așadar putând fi resimțită o lipsă a exemplificărilor concrete.

De asemenea, nivelul avansat al discursului și complexitatea analizelor teoretice ar putea să nu fie ușor accesibile unui public mai larg, inclusiv celor care nu sunt familiarizați cu domeniul educației incluzive.

În concluzie, această carte răspunde la multiple întrebări cu privire la implementarea politicilor și practicilor incluzive ce pot fi aplicate de orice parte implicată în procesul de educație. Într-adevăr, politicile și practicile de predare favorabile incluziunii devin din ce în ce mai evidente în rezultatele cercetărilor, dar și în preocupările practicienilor din școli. Autorii evidențiază că trebuie cercetat în continuare domeniul pentru a contura o pedagogie eficientă a incluziunii. Analizând rolul și impactul Rețelei RENINCO, lucrarea oferă o perspectivă detaliată asupra provocărilor și evoluțiilor în domeniul educației pentru copiii cu nevoi speciale. Publicul care ar beneficia cel mai mult de pe urma acestei cărți include profesioniști din educație, politicieni, practicieni (profesori) și cercetători în domeniul educației, precum și studenți interesați de reformele educaționale și practicile incluzive, dar și părinți. Cartea servește drept o resursă valoroasă pentru acești cititori, oferindu-le o bază solidă pentru înțelegerea și îmbunătățirea practicilor educaționale incluzive în România.

The online version of this article can be found at:
<http://revped.ise.ro/category/2023-en/>

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

*To view a copy of this license, visit
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>
 or send a letter to Creative Commons,
 PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.*

Versiunea online a acestui articol poate fi găsită la:
<http://revped.ise.ro/category/2023-ro/>

Această lucrare este licențiată sub Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

*Pentru a vedea o copie a acestei licențe, vizitați
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>
 sau trimiteți o scrisoare către Creative Commons,
 PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, SUA.*